

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Міжнародний документ від 04.11.1950.
2. Analysis of statistics 2018 :European court of Human Rights,January 2019 / Council of Europe.
3. <https://helsinki.org.ua/files/docs/1251638730.pdf>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент, доцент кафедри Мацуїлова К. В.

САМСОНОВА АНАСТАСІЯ ЄВГЕНІВНА

Львівський національний університет імені Івана Франка

УНІВЕРСАЛЬНІСТЬ ПРАВ ЛЮДИНИ І КУЛЬТУРНИЙ РЕЛЯТИВІЗМ

Сьогодні загальновідомим є твердження щодо універсального характеру прав людини. Сучасна доктрина прав людини, що органічно закріпилася в соціальній активності людей та їх суспільних відносинах, яскраво підкреслює це. Проте навіть в умовах глобалізації актуальність даної проблеми зберігається, адже універсальність прав людини нерідко ставиться під сумнів, або ж взагалі заперечується, акцентуючи увагу на необхідності збереження культурної різноманітності світу.

Як відомо, у 1945 році в Статуті ООН вперше було закладено основу захисту прав людини на універсальному рівні. Згодом ці положення були конкретизовані в наступних міжнародних документах, зокрема, в Загальній декларації прав людини, прийнятою Організацією Об'єднаних Націй в 1948 році. І хоча цей документ відноситься до так званого «м'якого» права (soft law), він має моральну силу і може розглядатися як універсальний каталог прав і свобод людини.

Після цього процес набув незворотного характеру – були прийняті інші важливі документи в галузі прав людини. Проте всезагальний характер прав людини найбільше відобразився у Віденській декларації, що була прийнята на Всесвітній конференції ООН в червні 1993 року. Вона, зокрема, зазначає: «Всі права людини універсальні, неподільні, взаємозалежні і взаємопов'язані. Міжнародне співтовариство повинно ставитися до прав людини глобально, на справедливій і рівній основі, з однаковим підходом і увагою»[1].

Незважаючи на це, все більшого поширення набуває інакший науковий підхід, що отримав назву культурний релятивізм. Культурний релятивізм вважає, що деякі або всі переконання,

цінності, норми та практики не є загальноприйнятими, а діють лише для деяких культур. Він був введений Францом Боасом на противагу переважаючим еволюційним теоріям, які стверджували, що західні культури були найбільш розвиненими, а «примітивні» культури найменш. Звичайно, не можна заперечувати, що сучасна концепція прав людини почала зароджуватися саме у Західній Європі. Ця концепція заснована на захисті кожної окремої особи від всевладдя держави, що підтверджує ідеї індивідуалізму, одного з найбільших здобутків західної культури. Водночас прихильники культурного релятивізму пропонують різноманітні аргументи на захист своїх переконань.

Наприклад, Даниленко Г.М. зазначає, що один із підходів даної концепції базується на тому, що Загальна декларація прав людини і більшість інших міжнародних документів спираються на християнську культуру, а тому вони не відповідають мусульманській системі цінностей [2, с. 31–32]. Інші роблять акцент в основному на культурні відмінності, не беручи до уваги релігію. Зокрема, вони вважають, що права людини відображають цінності західної культури, де в основі покладений індивідуалізм, тоді як інші культури спираються на інші принципи, засновані на інтересах сім'ї та общини.

У 1990-х роках домінуюча концепція універсальності була оскаржена на основі «азіатських цінностей» деякими азіатськими урядами та інтелектуалами, які наполягали на існуванні особливо азіатської концепції прав людини [3].

Проте, варто зазначити, що критика щодо універсальності прав людини була висунута не тільки представниками не західного суспільства. Так, вчений С. Гантінгтон писав: «Однак в ісламській, конфуціанській, японській, індуїстській, буддистській і православній культурах майже не знаходять відгуку такі західні ідеї, як індивідуалізм, лібералізм, конституціоналізм, права людини, рівність, свобода, верховенство закону, демократія, вільний ринок, відділення церкви від держави. Зусилля Заходу, спрямовані на пропаганду цих ідей, часто викликають ворожу реакцію проти «імперіалізму прав людини» та сприяють зміцненню споконвічних цінностей власної культури» [4, с. 42].

Європейський суд з прав людини, у свою чергу, застосував доктрину «меж свободи розсуду» (*margin of appreciation*), щоб дозволити державам визначити, як імплементувати Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Ця доктрина передбачає загальну прихильність до прав людини і культурного різноманіття. Однак, вона не застосовується до грубих порушень прав людини чи інших явних порушень прав Конвенції.

Отож, як ми бачимо, щоб досягнути універсальності прав людини для всіх членів суспільства, західній культурі знадобилось не одне століття. Безумовно, саме західна культура справила вплив на формування міжнародних стандартів прав людини, тому не випадково, в Європі діє найбільш ефективна система захисту прав людини.

Звичайно, кожна окрема культура є неповторною і унікальною, кожна нація, народ, суспільство має свою власну історію, власний погляд на проблему прав людини. Проте універсальність не означає одноманітність, адже для того щоб стати справді універсальними, права людини повинні затвердитися, укорінитися в різноманітних культурах. І кожна людина має досягнути їх, виходячи із своєї власної культури. Світове співтовариство в змозі досягнути консенсусу у сфері прав людини на основі принципів, що є загальними для всіх і, при цьому, зберегти своє національне і культурне різноманіття.

Список використаних джерел

1. Віденська декларація та Програма дій. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_504#Text
2. Даниленко Г. М. Международная защита прав человека. Вводный курс : учебное пособие. М. : Юристъ, 2000. С. 31–32.
3. J. Bauer and D. Bell (eds), The East Asian Challenge for Human Rights (Cambridge, CUP, 1999).
4. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? *Полис*. 1994. № 1. С. 42.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент кафедри Довгань Г. В.

СЕРЕДЮК МИКОЛА СВЯТОСЛАВОВИЧ

Національний університет «Одеська юридична академія»

ЗАБОРОНА КАТУВАННЯ НА МІЖНАРОДНОМУ РІВНІ

Безумовно, необхідно відмітити, що утворення міжнародних механізмів гарантій основних прав та свобод людини і громадянина являється одним із найбільших досягнень світового співтовариства у минулому столітті. Разом з тим, незважаючи на досягнення світової спільноти, на сьогодні однією із найбільш важливих та глобальних сучасних загальнолюдських проблем являється проблема прав людини та їх забезпечення. Особливо це стосується такого важливого аспекту, як заборона катування, вирішення якої можливе лише спільними зусиллями держав і міжнародного співтовариства. На жаль, нині